

עין משפט נר מצוה
ב* [מיי] פ"ד מהל' שמיטה
ויובל הל' כו ופ"ח הל' טו].
א מיי פ"ד מהלכות שמיטה
ויובל הל' כו.

רמב"ם דפוס ישן

ב כבר פירשנו בפ"ו מדמאי
שסוריא הם הארצות שכבש
דוד ובארנו לשם מאי זה טעם
לא נתחייבו בהם כל המצות,
אבל אסור לנו להתעסק בהם
בדבר המחובר לארץ בשנה
השביעית ואע"פ שהוא מותר
לשם כדי שלא יניחו בני אדם
ארץ ישראל וישכנו שם והוא
מה שאמר בטעם זה כדי שלא
יהיו הולכים ומשתקעין שם
ודברי ר"ע אמת:

הערות לר"ש

19 הנה במכות לא מייתי קרא
דוכפרון הדבר רק בריבין
(שבמקום פירוש"י שם). והר"ש
עצמו בריש מעשרות מייתי לה
מגורים, וע"כ הגיה המהר"י
לנדא כך: בבית ראשון כדמוכח
בריש הגורד מן הירק (גדרים נה
א) דמייתי התם קרא דכתוב
(דה"י ב לא ה) וכפרון הדבר,
והוא דבראשית רבה ומגלת
רות היינו ההוא דפרק בתרא
דמכות (בג כ) שבהאב מעשר
עשו בית דין של מטה, ובכל
פירות משתעי קרא (וד"א
סופר). 20 כ"י. ובד"י: ועוד
כדאמרינן בדגן. והמהר"י לנדא
הגיה: ועוד אומר ר"י דגם בדגן
תירוש וכו', וכוון לר"י בעל
התוס' שתיקן כך, עי' יבמות
פב ב בסוף תוד"ה ירושה.
עכ"ל. 20* כ"י. ובד"י: ולא
יקדשו עולי בכל. 21 היעב"ן.
22 כ"י. ובדפוס"י: ר' אטי.
22* כ"י. ובדפוס"י: שלא יהו
תקועין ומשתקעין שם. 23 כ"י
והמהר"י לנדא. ובד"י: גודו [ב]
התיבות צמודות. 24 כ"י.
ובהגהות הגר"א: חמי רווחא
צוהור לן בש"ק [ועי' ב"א].
25 מכאן עד סוף הדיבור ליתא
בד"י.

ליקוטים

ב. במשנה. עושין בתלוש
בסוריא כו'. גל"פ עפ"י מש"כ
הרמב"ם בחבורו בהל' שמיטה
רפ"ד שאם קצר כל השדה
כדרך הקוצרים לוקה (והיינו
אפי' מן המופקר) מלאו דלא
תקצור (ועיין לקמן בפירושו
בפ"ח מ"ו), ומש"כ שם גם אם
העמיד כרי ודש בבקר (דזהו
מלאכת תלוש), ג"ל דאינו אלא
דרבנן, ובד"י שח' כלל גדול
בשבת (פרק טח) אמרינן
דשביעית בתלוש ליתא וכפי'
התוס' שם ד"ה גדול, וכללא
דר"ע כפי' הא' שבהרע"ב.
(דש"ש)

כל שכיוצא. פי' כל
מלאכה שכיוצא בה יש היתר
בארץ ישראל אפילו על ידי

לומר שיאמר שום אדם דצית שני לא נהגו מדאורייתא
תרומות ומעשרות [וציכוריס], אלא ודאי מדאורייתא נהגו.
והא דקאמר שקיבלו מאלהין על תרומת [שארן] פירות
קאמר, דמדאורייתא דגן תירוש ויזהר דווקא, והן
החמירו על עצמן צצית שני
לגזור אף בשאר פירות מה שלא
עשו צצית ראשון. וההיא
דצראשית רבה ומגילת רות
היינו ההיא דפרק בתרא
דמכות (דף ג:.) דמייתי התם
קרא דכתוב וכפרון הדצ"ר,¹⁹
שהצאת מעשר עשו צית דין של מטה, ובכל פירות
משתעי קרא כדמוכח בריש פרק הגורד מן הירק (גדרים
דף נה.). ועוד נראה דאפילו²⁰ בדגן תירוש ויזהר חשיב
מאלהין לפי שיהושע נטוה לקדש כל מה שצמח תחומין
[המפורשים צפרשת ואלה מסעין], אבל צימי עזרא לא
קידשו אלא מה שרצו כדאמרינן (תגינה ג:) הרבה
כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו^{20*} עולי צבל, ועל זה אמרינן בצראשית רבה שציקש הקצ"ה להמיר להם את
המעשרות שלא היה מענישן אם היו נמנעין מלקדש, והם הלכו וקידשו ונתחייבו מן התורה, ולהכי קאמר רבי
אליעזר דמאלהין קבלו [עליהן], אבל ר' יוסי [צ"ר חנינא] דאמר מדצ"ר תורה נתחייבו [היינו] שנלטו לקדש. ונפקא
מינה דל"י יוסי [צ"ר חנינא] דקדושה במלות הקצ"ה, קיימת אפילו בזמן הזה אע"פ שחזר הציט, אבל ל"א
דאמר מאלהין קבלו צטלה עכשיו קדושת הארץ, דסתמא לא היה צלצם אלא כל זמן שהצית קיים, הואיל והדצ"ר
תלוי בהם. ואפי' אית ליה לר' יוחנן צטלה קדושת הארץ לענין תרומות ומעשרות, לא קשה מידי הא דשמעינן ליה
צ"פ השוחט והמעלה (וצמים דף קז:.) דמעלה בזמן הזה [תייב] דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעמיד
לצא, דאע"ג דצחורצן צית ראשון לא צטלה קדושת הציט, קדושת הארץ דתרומות ומעשרות צטלה, דאין זה תלוי
בזה דקדושת מחילות מילתא אחריתי [היא]. ויתכן דנפקא לן כדדרשי' (מגילה ג:) אשר לו חומה (ויקרא כה) אע"פ
שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. [אי נמי כדדרשינן צפרק צמח דוצמים (קטו). נחלה (דברים יב) זו ירושלים]. אי
נמי מדכתוב (תהלים קלג) זאת מנוחתי עדי עד. דהני קראי מוכחי דירושלים אין אחריה היתר: **ב עושין בתלוש**
בסוריא. אפילו אכל החשודין, אע"ג דצארץ תנן (פ"ה מ"ט) לא תצור ולא תטחון עמה: **אבל ל"א במחובר**.
כגון (חרישה) [מסיקה] קליה [וצצירה]. ודוקא צשמור, אבל צמופקר אפילו צארץ מותר, דתניא צמורת כהנים (צ"ה
פ"ה) ואת ענבי נזירך לא תצזור (ויקרא כה) מן השמור אי אתה צוצר אבל אתה צוצר מן המופקר. ודייקין בירושלמי
(הל' צ) מה אגן קיימין, אם צפירות שיצית שנכנסו לצציעת אפילו צארץ מותר, אם צפירות צציעת שיצאו למוצאי
צציעת לתרוש מותר ולקצור אסור, אלא כן אגן קיימין צפירות צציעת צציעת. כלומר דצסוריא צתלוש מותר
צמחוצר אסור. ואמרינן צירושלמי (שם) ר' יוסי²² צעא קומי ר' מנא מהו לטחון עם הנכרי צארץ, אמר ליה מתני'
אמרה שהוא אסור, דתנינן עושין צתלוש צסוריא אבל לא צמחוצר, הא צארץ אפילו צתלוש [יהא] אסור. וקסבר האי
תנא כיצוש יחיד לאו שמייה כיצוש, מדמייקל צסוריא טפי מצארץ ישראל. והאי דגזור צמחוצר אמרינן צירושלמי (שם)
א"ר אצבו שלא יהו הולכין^{22*} ומשתקעין שם. כלומר משום דחמיר עלייהו איסור צציעת צארץ. והדר קאמר צתלוש
למה הוא מותר מן גו דו²³ חמי רווחא קרינן²⁴ לא נפיק. כלומר מכיון שימצא צקרוצ לו ריות מועט צצציעת לא
יצא מצארץ ישראל להשתקע צמוצה לארץ: **בל"ש** ²⁵ **שכיוצא בו מותר בארץ עושין אותו בסוריא**. מימה מאי
קאמר, פשיטא דמאי דצרי צארץ שרי צסוריא. ועוד הא תני רישא עושין צתלוש צסוריא משמע אבל צארץ לא,

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ב עושין בתלוש בסוריא. פירוש בפירות שביעית כגון
טחינה דרשה (וזורה) [וזריה]¹ אפילו אצל החשודין.
ואגן תנן (פ"ה מ"ט) אבל לא תבור ולא תטחון עמה.
וכן אין טחונין פירות שביעית בארץ אצל הגויים אבל
בסוריא מותר, וכן אין דורכין [ענבין]¹ בגת בארץ ולא

פירוש הר"א ש

ההר חוזה לארץ: **ב סוריא**. היא ארס לוצה שכצש דוד
והוסיפה על א"י וקצר האי תנא דכיצוש יחיד לא שמי' כיצוש.
הילכך עושין [צתלוש] אכל ישראל החשודין ואילו צא"י תנן לא
תצור ולא תטחון עמה: **אבל ל"א במחובר**. כדמפרש קליה
וצצירה ומסיקה ודוקא צמחוצר אבל צמופקר אפילו צארץ
מותר דתניא צת"כ את ענבי נזירך לא תצזור (ויקרא כה) מן
השמור [אין] אתה צוצר (ואי) [אצל] אתה צוצר מן המופקר,
וצפירות צציעת צצציעת איידי, ומה שאסרו צמחוצר מפרש
טעמא צירושלמי שלא יהו הולכין ומשתקעין שם כי מתוך

1 הגהת הגרנ"ז. 2 ר"ק כהנא.

עין משפט נר מצוה
ב מיי פ"ד מהלכות שמיטה
ויוכל ה' כ.

מסורת הש"ס

פ"א א) נדרים דף נח ודף נט.

רמב"ם דפוס ישן

ג הוריקו. נעשו ירוקין וכל זמן שהן ירוקין כאלו הם מן הפרי עצמו ומותר לאכלן ואם השחיר מה שצמח מהם יהיה כאלו צמח בארץ ויחשבו כפירות שביעית וזה ענין מה שאמר אסורין: ור' חנינא בן אנטיגנוס אומר. שאם נתלשו העלין מהם ונשארו שם ולא נעקרו עם העלין יהיה דינם כדין הצומח בארץ והן כמו פירות שביעית: וכנגד בן במוצאי שביעית מותרין. ר"ל כשיהיו בזמן שיכולין לעקור העלין וישארו הבצלים בעצמן ולא יעקרו מותר לאכול הכל ההוא במוצאי שביעית שאינו מפירות שביעית ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס:

הערות לר"ש

25 עיין במסכת שביעית עם "חקר ועיין" שביאר תירוץ זה. ויש לציין שהרע"ב והרש"ס הביאו רק את שני התירוצים האחרים והשמיטו את התירוץ הזה. 26 בכ"י נוספו כאן התיבות "בארץ אפילו בשמור". ועיין ברע"ב ובמלאכת שלמה ובמסכת שביעית עם "חקר עיון". 27 כ"י. ובר"י: העלים צמחו ולא. והגיה המהר"י לנדא דצ"ל צמקו, ובהגהות קה"ה הגיה דצ"ל מעצמן צמחו, וזה על פי דברי המלאכת שלמה בשם הרשב"א הכותב "אבל הוריקו לא רבו מארעא והבצל בעצמו הוא שהעלה הצמחין והעלין שכן דרך הבצלים". 28 בהגהות הגר"א תיבת "בין" נמחק. (וכ"ה בירושלמי ועי' בר"ן בנדרים נח א). 29 אמר להם לא אמרו בשביעית שהיא אסרת כל שהוא, כצ"ל (הג' הגר"א).

ליקוטים

שינוי, כמו דורכים שמותר בעריבה (עי' פ"ח מ"ו) וכן כולם, מותר בסוריא כדרכן, אבל קצירה כו' אסור אף בשינוי בארץ ישראל, אף על גב דאמרו בתורת כהנים (בהר פקא א' ג) לא תבצור כדרך כו' היינו דמותר ביד, ולהכי לא חשיב לה בפרק ח' (מ"ו). (חידושי הגר"א) ג. במשנה. אם היו העלין כו'. פ"י שהבצלים הוא מערב שביעית שנכנס לשביעית, ואם היו העלין בכניסת שביעית שחרין עדיין — נתגדלו בשביעית. (חידושי הגר"א) ואם הוריקו. בכניסת

ואי אמר ר' עקיבא לפלוגי אחנא קמא ולאסור אפילו בסוריא, הכי הוה ליה למימר כל שאסור בארץ אסור ויש לפרש דהכי קאמר כל שכיולא צו מותר בארץ מדאורייתא כגון תלוש, אע"ג דמדרבנן אסיר בלא שינוי, עושין אותו בסוריא אפילו כי אורחיה. וכל הנך דאסרינן לקמן בפרק ח' (מ"ו) כגון לדרוך ענבים צגת וזמיס צבד, מדרבנן. והא דדריש ליה מקרא בתורת כהנים (בהר פ"א) וצירושלמי (פרק ח), אסמכתא בעלמא הוא, דעיקר קרא במחזור איירי כדכתיב (ויקרא כה ה) לא תקצור ולא תצזור. ועוד יש

לפרש כל שכיולא צו מותר בארץ צמח פירות מותר בסוריא בכל פירות. 25. אי נמי הכי קאמר, כל שכיולא צו מותר בארץ צמח פירות מותר בסוריא אסור מדרבנן: 26. ג בצ"ים. של שישית שנכנסו לשביעית וירדו עליהן גשמים וממחו. אם השחרו העלים בידוע שהן גדלין ומוסיפין, ואחו גדולי שביעית ומצטלין העיקר אע"פ שהוא מרובה טובא. אבל הוריקו העלים הולך וכמש" 27 ולאו מארעא קרבו: אם יבוצין ליהתלש בעלין ש"הן. דרך הצללים כשנגמרין יולאין מעצמן מן הארץ וכשאוהו בעלים נוחים להתלש אם הם חזקים מעט: וכנגד בן במוצאי שביעית מותרין. לא יתכן לפרש בצללים של שביעית, דהנהו לא משתרו למוצאי שביעית כדמוכח בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נח). ומה מועיל מה שעליהן שחרין ומה שיכולין להתלש על ידם, דילמא אכתי לא רבו גדוליין על העיקר. אלא סיפא נמי בצללין של שישית איירי, שעקין שישית וחזר ונטען שביעית, ועקין לאחר שגדלו מעט [שביעית] וחזר ונטען שביעית. ומתוך שכבר גדלו שביעית לא הוסיפו כי אם מעט שביעית ונאסרו, וכשחזרו והוסיפו מעט שביעית חזר אותה היתר וצטל האיסור המועט שגם של שישית מסייע לנטל, אחרי שסוף גדולין צהיתר: ירושלמי (ה' ג). עקין שביעית ושחלן צמוצאי שביעית, ר' זעירא אמר מכיון שרצה עליו החדש מותר, ר' לא ור' אמי תרויהון אמרין אסור. מתני' פליגא על ר' לא ועל ר' אמי, דתני (תוספתא דתרומות סוף פ"ה) זה הכלל שהיה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו להם חכמים שיעור אלא מין צמינו בכל שהוא ושלא צמינו צנותן טעם, וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה וחלה וערלה וכלאי הכרס נתנו לו חכמים שיעור צין 28 צמינו שלא צמינו צנותן טעם. התיבון הרי שביעית שאין לה מתירין ולא נתנו חכמים שיעור, אמר להם לא אם אמרתם שביעית שאינה 29 אסרת כל שהוא אלא צמחור אצל לאכילה צנותן טעם. מה עבדין לה ר' לא ור'

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ענבי נזירך לא תבצור (ויקרא כה) מן השמור בארץ אי אתה בוצר אבל בוצר אתה מן המובקר. ד"א לא תבצור כנגד הבוצרים וכו'. 1. דריכה בענבים, קצירה בשיבלים, בצירה בענבים, מסיקה בזיתים. ג בצ"ין שירדו עליהן גשמים. פ"י בצלין של ששית ובשביעית צמחו. שחרין אסורין. והקשו 2 ולימא היתר שבהם להיכן הלך, ותירצו אסורין דקתני אתוספתא. ירוקין מותרין. פ"י בשדיכין 3, דלא יינקי כלום מן הקרקע אלא נשמרין שם בלבד לפיכך מותרין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אם יבוצין ליהתלש בעלין ש"הן אסורין. שבשביעית גדלו. וכנגד בן. אם היו של שביעית וזרען למוצאי שביעית, אם יכולין וכו'

1 עיין ריבמ"ץ פ"ח מ"ו. 2 נדרים נח ב. 3 עי' רש"ם בירושלמי ד"ה במדוכין.

פירוש הרא"ש

מותרים. לאו בצללים של שביעית שילאו למוצאי שביעית ללא מקלין צהו גדולי היתר כל דהו יעלו את האיסור, אלא סיפא נמי מיירי בצללים של ששית שעקין ששית וחזר ונטען שביעית ועקין לאחר שגדלו מעט שביעית וחזר ונטען שביעית ומתוך שכבר גדלו ששית לא הוסיפו כי אם מעט שביעית ונאסרו וכשחזרו והוסיפו מעט שביעית חזר אותה היתר וצטל האיסור המועט שגם של ששית מסייע לנטל אחר סוף גדולו היתר:

ג הוריקו נעשו ירוקין. וכל זמן שהן ירוקין הרי הן כאלו מן הפרי עצמו ומותר לאוכלן. ואם השחיר מה שצמח מהם הרי הוא כאלו צמח באדמה, ומספיקי שביעית יקצרו, ולפיכך אסורין באכילה. ואמר ר' חנינא בן אנטיגנוס שאם כשנתלשו עליהן הן נשחרים ואינם עולים עם העלים הרי הן כדני הלוטח באדמה והן כספיקי שביעית: וכנגד בן חנינא בן אנטיגנוס אומר אם

(אינם) 1 יכולין להתלש בעלין שלהן אסורין וכנגד בן מוצאי

שינויי נוסחאות: 1 ו"א ל"ג (דפוס וילנא). ובר"מ: אם היו יכולים להתלש העלין. ועיין במג"אכ"ש.

שכיון שדינה כארץ ישראל אינו מניח ארץ ישראל ודאי ויושב בסוריא. ובתלוש למה הוא מותר, כלומר הואיל וכן ניקנסיה דלא ליעביד בתלוש ומיד יחזור. ופריק מכיון שרואה בסוריא רווחה כמעט, לא נפיק בחוצה לארץ לפי שבארץ אין עושין בשביעית בפירות שביעית אפילו בתלוש. ר' יוסי בר' בון בעא קומי ר' מנא מהו לטחון עם הגוי בארץ אמר ליה מתניתין אמרה שהוא אסור דתנינן עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר הא בארץ אפי' בתלוש אסור. ואמרי' במאי עסקינן אם בפירות ששית שנכנסו לז' אפי' בארץ מותר, אם בפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית לחרוש מותר לקצור אסור, אלא הכא במאי עסקינן בפירות שביעית בשביעית. והבצירה והקצירה והמסיקה בארץ אסור דתניא ואת

צור: ג בצ"ים. של ששית שנכנסו לשביעית וירדו עליהם גשמים וממחו אם השחרו העלין בידוע שגדלו והוסיפו ואחו גדולי שביעית ומצטלין העיקר אע"פ שהוא מרובה. אבל אם הוריקו העלין אז הולכין וכמש"ן ולאו מארעא קא רבו: אם יבוצין ליהתלש בעלין ש"הן. דרך צללים כשנגמרין יולאין מעצמן מן הארץ ונחין ליתלש ואם העלין חזקים וכשאוהו צהם יכול לתלוש הצללים מן הארץ או ודאי גדלו שביעית: כנגד בן במוצאי שביעית

שביעית התחילו לכמוש, מותרין (חידושי הגר"א). בר"ש. ד"ה וכנגד. דהנהו לא מישתרי למוצאי שביעית כדמוכח בפ' הנודר. דבביעור אסור בכל שהוא ע"ש (מ"ה). בא"ד. וכשחזרו והוסיפו מעט בשמינית חזר אותה היתר כו'. ע"ש בגליון ש"ס נדרים (נח). בפירוש הרא"ש שם (מ"ה).